

Knjiga Marijana Karaule o djelovanju bosanskih franjevaca u Albaniji stoljećima daje hrvatskoj znanstvenoj i široj javnosti uvid u jedan dio povijesti zemlje koja nam je s jedne strane toliko blizu, ali stjecajem povijesnih okolnosti toliko daleka i nepoznata. Malo je radova na hrvatskom jeziku koji govore o povijesti te zemlje, stoga je ova knjiga i važan iskorak u smjeru boljeg upoznavanja povijesti Crkve u Albaniji i albanskog naroda.

Daniel Patafta

Marinko TOMASOVIĆ, Mijat Sabljar (1790. – 1865.) i Makarsko primorje, Gradski muzej Makarska, Makarska, 2013., 120 str.

Mijat Sabljar (1790. – 1865.), carski i kraljevski bojnik, javni djelatnik, znanstvenik, osnivač i upravitelj Arheološkoga odjela Hrvatskoga narodnog muzeja u Zagrebu (kasnije Arheološki muzej) svojim je životom i znanstvenim pregnućima u velikoj mjeri obilježio kulturni život onovremene Hrvatske. Njegove putne (terenske) bilježnice, danas kao rukopisna ostavština pohranjene u Ministarstvu kulture Republike Hrvatske (ukupno 41 bilježnica), nezaobilazno su vrelo u izučavanju materijalne i pisane baštine hrvatskih krajeva. Kada je riječ o posjetu Dalmaciji, Sabljar je ondje boravio u dva navrata (1852. i 1853. – 1854.), sabirući starine za Narodni muzej u Zagrebu. Makarsku i Makarsko primorje, koji su u središtu istraživačkoga zanimanja autora ove knjige, Sabljar je posjetio u drugome putovanju Dalmacijom, a to je zabilježeno u terenskim bilježnicama broj 8 i 20. Upravo je to gradivo predmetom pomne obrade Marinka Tomasovića.

Knjiga započinje recenzijom Ivana Mirnika (7–8), uvodnim napomenama iz pera autora knjige (9) te poglavljem »Mijat Sabljar i vrijeme njegova dolaska u Makarsku i Primorje« (11–12) u kojemu se iznose osnovni podatci o Sabljarovoj svestranoj i produktivnoj kulturnoj djelatnosti, kao i o njegovu putovanju Dalmacijom s posebnim osvrtom na posjet makarskome kraju.

Poglavlje »Recepcija Mijata Sabljara u bavljenju spomeničkom baštinom Makarskog primorja« (12–14) sadrži sažet i pregledan osvrt na postojeće historiografske uratke u sklopu kojih su korišteni Sabljarovi podatci vezani za Makarsku i njezino priobalje. Slijedi podroban osvrt na »Sadržaj bilježnice 20« (15–29). Pomno raščlanjujući putne zapise vezane uz makarski kraj, autor ovdje izdvaja Sabljarove bilješke preuzete iz *Puti po Dalmaciji* talijanskoga prirodoslovca i putopisca Alberta Fortisa (opis mjesta breljanska Vrulja, Brelja, Baška Voda i Bast), opis stećaka (*Kostanića greb*), opće podatke o Makarskoj i njezinu stanovništvu, nekadašnjoj katedralnoj crkvi sv. Marka, cestovnim pravcima toga vremena, izgledu grada, kao i o crkvama, samostanima i kapelicama smještenima u Makarskome primorju. Izdvajaju se, nadalje, Sabljarove bilješke o lokalnoj toponimiji te o lokalnome nazivlju za biljni svijet i riblje vrste. Vrijedno je napomenuti da Tomasović pri navođenju Sabljarovih osvrta na spomenike Makarske i Makarskoga primorja uspoređuje i kritički raščlanjuje uporabu drugih izvora koje je Sabljar koristio pri svojim istraživanjima, kao i druga historiografska djela koja govore o navedenoj problematici.

U nastavku knjige sadržan je opis i osvrt na Sabljarovu bilježnicu broj 8 (29–85), što je ujedno i najopsežnije poglavlje ove studije. Razmatraju se Sabljarove bilješke u svezi s

umjetničkim djelima u makarskoj katedrali i drugim crkvenim zdanjima, identificiraju umjetnici i njihov opus, ukazuje na Sabljarovo zanimanje za obitelj Alačević (prijepis *Narodnih pjesama* Antuna Alačevića iz sredine 19. stoljeća), kao i na pjesnička djela, prijepise i prijevode Stipana Ivičevića. Autor se potom bavi Sabljarovom recepcijom tiskanih i rukopisnih djela pohranjenih u franjevačkome samostanu u Makarskoj, antičkim epigrafskim spomenicima, obrambenom kulom, crkvenim objektima i nadgrobnim pločama u mjestu Igrane. U završnome dijelu raščlambe Sabljarove bilježnice broj 8 Tomasović ukazuje na zabilježbe vezane za samostan sv. Križa u Živogošću, spomenik francuskoj vojsci iz 1809. godine (tzv. Napoleonov spomenik), stećak-sljemenjak na Zakuću (autor napominje kako je riječ o »najljepšem srednjovjekovnom nadgrobnom spomeniku u Primorju«, 82), kao i na druge, u Sabljarovim zapisima zabilježene spomenike.

U završnome poglavlju razmatra se »Pitanje istovremenosti upisa u bilježnice br. 8 i br. 20 i mjestima u Makarskom primorju koja je Mijat Sabljar obišao« (86). Autor na ovome mjestu zaključuje da su Makarska i Primorje u Sabljarovoj bilježnici br. 20 (Split – Nere-tva) bitno različito prikazani (glede načina opisa i sadržaja) u odnosu na bilježnicu br. 8. Naime, dok Sabljar bilježnicom br. 8 dokazuje istovremenost unosa podataka, bilježnica br. 20 pokazuje kako ih je bilježio uz konzultiranje literature, ali i naknadnim upisivanjem. Slijedi popis izvora, kratica i literature (87–98), sažetci na engleskom, talijanskom i njemačkom jeziku (99–104) te kazala osobnih imena, zemljopisnih pojmova, hagionima i prikaza, građevina i nadgrobni spomenika, rukopisa i tiskanih knjiga, institucija te ostalih pojmova (105–119). Na kraju knjige nalazi se sadržaj svih poglavlja (120).

Marinko Tomasović, autor ovdje predstavljene knjige, iznimnost je rukopisne ostavštine Mijata Sabljara znanstveno obrađivao i u svojim prethodim radovima te je stoga ova knjiga logično zaokruživanje započete problematske teme. Tomasović je – tragom podataka sadržanih u Sabljarovim bilježnicama – iznio podrobnu raščlambu povjesno-umjetničkoga nasljeđa Makarske i Makarskoga primorja. Pristup tematici također je vrlo svestran – sve Sabljarove bilješke o sakralnim ili civilnim zdanjima, antičkim, srednjovjekovnim ili novijim natpisima, oltarima, slikama i kipovima, rukopisnim djelima i knjigama pohranjenim u samostanskim ili privatnim zbirkama, kao i o prirodnim fenomenima i tradicijskoj kulturi makarskoga kraja pronašle su svoje mjesto u autorovoj usporednoj raščlambi. Stoga naposljetku možemo zaključiti kako je knjiga koja je ovdje prikazana zasigurno vrijedan prinos proučavanju povijesti grada Makarske i Makarskoga primorja, ali i djelovanja, opusa i rukopisne ostavštine Mijata Sabljara.

Lovorka Čoralić

Ivan CIFRIĆ, Leksikon socijalne ekologije, Školska knjiga, Zagreb, 2012., 466 str.

Kao rezultat višegodišnjeg istraživačkog i znanstvenog rada akademika Ivana Cifrića u 2012. godini tiskan je *Leksikon socijalne ekologije*. Djelo je vrijedno iz više razloga, prvenstveno jer se po prvi put u hrvatskoj stručnoj literaturi objavljuje ovakav profil leksikona. Potom valja napomenuti povezivanje različitih znanstvenih područja i disciplina – od